

9. Шматко, Я. (2023). Теоретичні аспекти виховання в старших підлітків впевненості у собі в процесі занять дзюдо. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15, (3К(162), 437-440.* [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K\(162\).92](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).92)
10. Шматко, Я., Луценко, В., & Пігуль, Д. Виховання морально-вольових якостей учнів основної школи під час занять фізичною культурою. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 15, 3К(176), 520-523.* [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3K\(176\).2024.117](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3K(176).2024.117)
11. Sundukova I. Self-Confidence as a Prerequisite for the Mental Health of Young Men in Physical Education Classes. (2019). *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society, 1 (45), 71-76.* <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2019-01-71-76>

Reference

1. Bekh, I. D. (2012). *Osobystist u prostori dukhovnoho rozvytku: navchalnyi posibnyk.* Kyiv: Akademydav.
2. Kasich, N. P. (2020). *Vykhovannia tsilespriamovanosti starshykh pidlitkiv u fizkulturno-ozdorovchii diialnosti.* (Dys. kand. ped. nauk). Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy, Kyiv.
3. Kondratiuk S. M. (2014). *Vpevnenist u sobi yak odyz z aspektiv zhyttievoho uspihku studentskoi molodi.* Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnoho universytetu. Seria: Psykholohichni nauky. Vyp. 2(1). S. 76-80. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp2\(1\)15](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp2(1)15).
4. Makedonska, E. O. (2021). *Psykholohichni chynnyky rozvytku vpevnenosti v sobi u rannii doroslости.* Humanitarnyi korpus, 2021, 118-121.
5. Masol V.V. *Vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu : dys. ...d-ra filosofii : 01 ; 011 / Masol Valeriia Volodymyrivna.* Kyiv, 2023. 255 s.
6. Masol, V. V. (2021). *Pedahohichni umovy vykhovannia rishuchosti starshoklasnykiv u protsesi zaniat fizychnoiu kulturoiu. Teoretyko-metodychni problemy vykhovannia ditei ta uchnivskoi molodi, 25(1.), 259– 269.* <https://doi.org/10.32405/2308-3778-2021-25-1-259-269>.
7. Melnychuk S. K. (2013). *Porivnialna kharakterystyka osoblyvostei rozvytku vpevnenosti v sobi starshoklasnykiv i studentiv / S. K. Melnychuk // Naukovyi chasopys NPU imeni M. P. Drahomanova. Seria 12 : Psykholohichni nauky. Vyp. 41. - S. 94-100*
8. Ternopilska, V. (2019). *Monitorynh problemy formuvannia vpevnenosti v sobi studentskoi molodi. Pedahohichna osvita: Teoriia i praktyka. Psykholohiia. Pedahohika., (31), 20–25. vylucheno iz* <https://pedosvita.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/242>
9. Shmatko, Ya. (2023). *Teoretychni aspekty vykhovannia v starshykh pidlitkiv vpevnenosti u sobi v protsesi zaniat dziudo. Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seria 15, (3К(162), 437-440.* [https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K\(162\).92](https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series15.2023.3K(162).92)
10. Shmatko, Ya., Lutsenko, V., & Pihul, D. (2024). *Vykhovannia moralno-volovykh yakostei uchniv osnovnoi shkoly pid chas zaniat fizychnoiu kulturoiu. Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova. Seria 15, 3К(176), 520-523.* [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3K\(176\).117](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.3K(176).117)
11. Sundukova I. Self-Confidence as a Prerequisite for the Mental Health of Young Men in Physical Education Classes. (2019). *Physical Education, Sport and Health Culture in Modern Society, 1 (45), 71-76.* <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2019-01-71-76>

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12\(185\).19](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12(185).19)
УДК. 796.015.6:796.056:796.332

Карпа І.Я.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, м. Львів*
<https://orcid.org/0000-0002-7686-8581>

Ріпак І.М.

*кандидат наук з фізичного виховання та спорту, доцент
Львівський державний університет фізичної культури ім. Івана Боберського, м. Львів*
<https://orcid.org/0000-0002-8210-7420>

Шанта І.Ф.

*старший викладач кафедри фізичного виховання
Ужгородський національний університет, м. Ужгород*
<https://orcid.org/0009-0002-7661-3295>

Лобасюк В.С.

*старший тренер відділення футболу, спеціаліст вищої категорії, Заслужений тренер
України, Львівський фаховий коледж спорту, м. Львів*
<https://orcid.org/0000-0002-2362-7901>

КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ МОРФОФУНКЦІОНАЛЬНОГО СТАНУ РОЗВИТКУ ОРГАНІЗМУ КВАЛІФІКОВАНИХ ФУТБОЛІСТІВ ВІДПОВІДНО ДО СПЕЦИФІКИ ІГРОВОГО АМПЛУА

В умовах змагальної діяльності гравцям доводиться виконувати великий обсяг роботи з різною величиною навантаження, а високі показники морфофункціонального розвитку провідних систем організму, дозволяють

ефективно їх переносити. Високі антропометричні показники визначені в нападників, де середній показник довжини тіла складає $180,8 \pm 11,4$ см, маси тіла $73,6 \pm 11,6$ кг, окружність грудної клітки $97,7 \pm 13,8$ см. Високі показники масово-ростового індексу Кетле визначені у захисників. Найбільший показник фізичної працездатності кваліфікованих футболістів, визначено у гравців лінії півзахисту, щодо показників МСК то достовірної різниці у показниках фізичної працездатності між гравцями різного ігрового амплуа немає ($p < 0,05$).

У футболі раціональна побудова тренувального процесу пов'язана з достовірною інформацією про рівень морфофункціонального стану організму футболістів. Отримані результати дослідження загалом співпадають з попередніми дослідженнями в галузі футболу та підтверджують, що на специфіку прояву функцій гравців різного ігрового амплуа впливає морфофункціональний стан розвитку їх організму.

Ключові слова: морфофункціональний стан, ігрове амплуа, кваліфіковані футболісти, критерії, футбол.

Ihor Karpa, Ihor Ripak, Ivan Shanta, Vitaliy Lobasyuk. Criteria for assessing the morphological and functional state of the development of the organism of qualified football players in accordance with the specifics of the game role. In the conditions of competitive activity players have to perform a large amount of work with different load, and high indicators of morphofunctional development of the leading systems of the organism allow to transfer them effectively. High anthropometric indices were determined in strikers, where the average body length is 180.8 ± 11.4 cm, body weight is 73.6 ± 11.6 kg, chest circumference is 97.7 ± 13.8 cm. Defenders have high values of the mass-height index of Kettle. The highest index of physical work capacity of qualified football players was determined in players of the midfield line, as for the indexes of maximum oxygen consumption there is no significant difference in the indexes of physical work capacity between players of different game amplitude ($p < 0.05$).

In football the rational construction of the training process is connected with reliable information about the level of morphofunctional state of the organism of football players. The obtained results of the research in general coincide with previous researches in the field of football and confirm that the specificity of the manifestation of functions of players of different game roles is influenced by the morphological and functional state of development of their organism.

Keywords: morphofunctional state, game role, qualified football players, criteria, football.

Постановка проблеми. Сучасний рівень фізичної підготовленості у спорті надзвичайно високий і перебуває на межі людських можливостей. У зв'язку з цим у досягненні високих спортивних результатів невід'ємну роль відіграє морфофункціональний стан спортсменів, що дозволяє ефективно проводити тренувальний та змагальний процеси на всіх етапах багаторічної підготовки [3]. Морфофункціональний стан розглядається як інтегральна оцінка основних систем організму спортсмена, які прямо або частково впливають на результат у змагальній діяльності [4; 8].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження особливостей морфофункціонального стану між спортсменами різної спортивної кваліфікації є актуальним питанням теорії та практики спорту [2; 5]. На різних етапах становлення спортивної майстерності спостерігається важливість окремих компонентів підготовленості спортсменів, в т.ч. їх морфофункціонального стану, виявлення яких дає можливість цілеспрямованого пошуку засобів і методів підготовки у багаторічному тренувальному процесі [7].

В ігрових видах спорту, зокрема у футболі, раціональна побудова тренувального процесу пов'язана з достовірною інформацією про рівень морфофункціонального стану організму футболістів. Морфофункціональний стан є вирішальним в ефективній реалізації фізичної та техніко-тактичної підготовленості футболістів в умовах змагальної діяльності [6; 10].

Важливість і визнання даної проблеми фахівцями вказують на актуальність обраної теми дослідження та підкреслюють своєчасність звернення до даного питання. Більшість авторів відзначали, що це найважливіший компонент в роботі кваліфікованих футболістів. Тому питання дослідження показників морфофункціонального стану кваліфікованих футболістів на сьогоднішній день є актуальним.

Зв'язок з науковими планами та темами. Робота виконана згідно з темою науково-дослідної роботи Львівського державного університету фізичної культури на 2021-2025 рр. «Методологічні та організаційно-методичні основи раціональної підготовки спортсменів».

Мета дослідження. Визначити показники морфофункціональної кваліфікованих футболістів у відповідності до специфіки ігрового амплуа.

Матеріал і методи дослідження. Аналіз та узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, метод порівняння, методи математичної статистики.

Дослідження проводилося на кафедрі футболу Львівського державного університету фізичної культури ім. Івана Боберського. Безпосередньо у процесі педагогічного спостереження було встановлено морфофункціональний стан розвитку організму кваліфікованих футболістів. За допомогою методу антропометричних вимірювань було встановлено масу тіла, довжину тіла, окружність грудної клітки, життєву ємкість легенів та інші. Одним з методів визначення пропорційності фізичного розвитку, який рекомендують фахівці, є методи індексів. До них відносять ваго-ростовий індекс (Кетле), індекс Брока–Бругша, життєвий індекс.

Виклад основного матеріалу. Рівень морфофункціональних показників розвитку організму кваліфікованих футболістів визначався за такими показниками як: довжина тіла, маса тіла, масо-ростовий індекс Кетле, ЧСС, ЖЄЛ, PWC170, МСК та інші.

У гравців різного ігрового амплуа співставлення величин маси тіла та довжини тіла можуть мати різні дані. Тому важливим для педагогічного контролю за рівнем морфофункціонального розвитку організму є показники масово-ростового індексу Кетле.

Дані таблиці 1. вказують на те, що найвищі показники масо-ростового індексу становлять у захисників, а найнижчі у гравців лінії півзахисту та нападу. Слід зазначити, що показники індексу Кетле, дозволяють встановити в певній мірі оптимальну форму гравця.

Високі антропометричні показники визначені в нападників, де середній показник довжини тіла складає $180,8 \pm 11,4$ см, маси тіла $73,6 \pm 11,6$ кг, окружність грудної клітки $97,7 \pm 13,8$ см. Високі показники масово-ростового індексу Кетле визначені у захисників – $393,2 \pm 19,1$ г·см⁻¹.

Найнижчі антропометричні показники встановлені у півзахисників, де середній показник довжина тіла становить $176,7 \pm 11,4$ см, маси тіла $67,3 \pm 11,4$ кг, окружність грудної клітки $95,3 \pm 13,2$ см, масово-ростового індексу Кетле $378,9 \pm 16,0$ г·см⁻¹.

Варто вказати, що отримані результати дослідження загалом співпадають з попередніми дослідженнями. На специфіку прояву функцій гравців різного ігрового амплуа в значній мірі впливає морфофункціональний стан кожного футболіста.

Таблиця 1.

Показники морфофункціонального стану кваліфікованих футболістів різного ігрового амплуа ($\bar{x} \pm S$)

Морфофункціональні дані футболістів	Захисники (n=6)		Півзахисники (n=9)		Нападники (n=7)	
	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S	$\bar{x}$	S
Довжина тіла, см	179,3	11,6	176,7	11,4	180,8	11,4
Маса тіла, кг	71,0	8,9	67,3	6,4	73,6	8,6
Окружність грудної клітки, см	97,3	13,4	95,3	13,2	97,7	13,8
Індекс Кетле, г·см ⁻¹	393,2	19,1	378,9	16,0	378,9	16,0
ЖЄЛ, мл	5025,0	513,2	4881,3	441,5	5231,3	527,5
ЧСС у стані спокою, уд·хв ⁻¹	65,4	11,7	61,3	11,9	63,8	11,4
PWC ₁₇₀ , кг·м·хв ⁻¹	1344,2	120,6	1355,6	140,0	1339,3	120,9
МСК, мл·хв ⁻¹ ·кг ⁻¹	50,3	3,5	53,1	4,1	50,0	4,1

Одними з найбільш інформативних показників, що визначають можливості спортсмена, є функціональна підготовленість. До основних критеріїв функціональної підготовленості належать: частота серцевих скорочень (ЧСС), життєва ємкість легенів (ЖЄЛ), максимальне споживання кисню (МСК), фізична працездатність (PWC₁₇₀) та інші. Оцінка функціональних можливостей футболістів визначається за допомогою інструментальних, лабораторних методів та контрольних тестів.

Найбільш доступною методикою перевірки функціональних можливостей спортсмена та перевірки тренуваності спортсмена є вимірювання ЧСС. Провідні фахівці футболу [1; 9] вважають, що контроль ЧСС має здійснюватися упродовж кожного тренувального заняття.

У кваліфікованих футболістів різного ігрового амплуа, показники ЧСС у стані спокою є в межах від $61,3 \pm 11,9$ до $65,4 \pm 11,7$ уд·хв⁻¹.

Всі компоненти підготовки спортсменів висувають високі вимоги до напруженої м'язової роботи, а також до систем дихання і кровообігу. Рівень серцевої працездатності виконує особливу роль у забезпеченні енергетичних потреб, які тісно зв'язані з м'язовою роботою.

Життєва ємність легенів (ЖЄЛ) – це показники максимальної кількості повітря, що видихається після найглибшого вдиху. ЖЄЛ є одним з основних показників апарату зовнішнього дихання, що дуже часто використовуються в спортивній медицині. Аналіз функціональних показників системи дихання, а саме ЖЄЛ у футболістів різного ігрового амплуа на етапі підготовки до вищих досягнень суттєво відрізняються. Найвищі показники ЖЄЛ мають гравці лінії нападу середнє значення яких становить $5231,3 \pm 527,5$ мл, а найменші середні дані ЖЄЛ встановлено у гравців лінії півзахисту, що становить $4881,3 \pm 441,5$ мл. Високі показники ЖЄЛ у нападників можна пояснити більш високими антропометричними показниками розвитку їх організму.

Фізична працездатність визначається потужністю м'язового навантаження, при якому ЧСС зростає до 170 уд·хв⁻¹, вперше даний метод запропонував Сіостранд, тому тест PWC₁₇₀ відзначають як пробу Сіостранда. Вибір ЧСС 170 уд·хв⁻¹ зумовлений тим, що оптимальне функціонування кардіореспіраторної системи обмежується показниками ЧСС в межах 170 уд·хв⁻¹, а також тісним взаємозв'язком між фізичною працездатністю та показниками ЧСС 170 уд·хв⁻¹ у спортсмена.

Найбільший показник фізичної працездатності кваліфікованих футболістів, визначено у гравців лінії півзахисту $1355,6 \pm 120,9$ кг·м·хв⁻¹, найменші значення фізичної працездатності зафіксовано у нападників $1339,3 \pm 140,0$ кг·м·хв⁻¹. Слід зазначити, що достовірної різниці у показниках фізичної працездатності між гравцями різного ігрового амплуа немає ($p < 0,05$).

Максимальне споживання кисню (МСК) – один з критеріїв функціональної підготовленості футболістів. Показники величини МСК у великій мірі характеризують роботу аеробної спрямованості. Аналіз МСК встановив, що показники суттєво відрізняються в залежності від ігрової спеціалізації. Найбільші показники МСК характерні для гравців лінії півзахисту, середній показник становить $53,1 \pm 4,1$ мл·хв⁻¹·кг⁻¹. Середні показники МСК у гравців захисту та нападу знаходяться

приблизно на одному рівні в межах від $50,0 \pm 4,1$ до $50,3 \pm 3,5$ мл·хв⁻¹·кг⁻¹. Дещо вищі показники МСК у півзахисників дозволяють констатувати, що даний показник у великій мірі залежить від специфіки їх роботи, яка носить більш аеробний характер, ніж у гравців лінії захисту та нападу. Загалом статистична достовірність різниці МСК у гравців різного ігрового амплуа не спостерігається ($p < 0,05$).

Показники морфофункціонального стану розвитку організму спортсменів – один з найважливіших чинників, що впливають на результат у змагальній діяльності. Морфофункціональні параметри розвитку організму спортсменів впливають на прояв фізичних якостей та техніко-тактичної підготовленості гравців, які є необхідними для досягнення позитивних результатів у змагальній діяльності.

В умовах змагальної діяльності гравцям доводиться виконувати великий обсяг роботи з різною величиною навантаження, а високі показники морфофункціонального розвитку провідних систем організму, дозволяють ефективно їх переносити.

Висновки. Високі антропометричні показники на етапі підготовки до вищих досягнень визначено у гравців лінії нападу – середній показник росту становить $180,8 \pm 11,4$ см, маса тіла $73,6 \pm 11,6$ кг, окружність грудної клітки $97,7 \pm 13,8$ см ($p < 0,05$).

Найвищий показник масово-ростового індексу Кетле визначений у захисників, що становить $393,2 \pm 19,1$ г·см⁻¹ ($p < 0,05$). Найбільші показники ЖЄЛ визначено у гравців лінії нападу $5231,3 \pm 527,5$ мл, що зумовлено антропометричними даними ($p < 0,05$).

Показники ЧСС у стані спокою в середньому є в межах від $61,4 \pm 11,7$ уд·хв⁻¹ у гравців лінії півзахисту до $64,3 \pm 11,9$ уд·хв⁻¹ гравців лінії захисту. Найвищі показники функціонального стану у кваліфікованих футболістів встановлено у гравців, що виконують функції півзахисників: максимальне споживання кисню (МСК) становить $53,1 \pm 11,1$ мл·хв·кг⁻¹, найвищі показники фізичної працездатності (PWC170) $1355,6 \pm 20,9$ кг·м·хв⁻¹ встановлено в центральних захисників ($p < 0,05$).

Перспективи подальших досліджень будуть спрямовані на дослідження структури та змісту фізичної підготовки кваліфікованих футболістів.

Література

1. Дорошенко І. Е., Сват'єв А. В., Соболев Е. О., Черненко О. Є., Дорошенко Е. Ю. (2023). Modern Approaches to the Analysis of The Competitive Activity of Football Players with the Use of Innovative Technologies // *Sports Science and Human Health*, 2 (10), 76-87.

2. Грибовська, Н. (2024). Оцінювання фізичної підготовленості кваліфікованих воротарів у футболі (на прикладі вертикального стрибка) [Електронний ресурс] // Моделювання та інформаційні технології у фізичному вихованні і спорті: зб. матеріалів XIX наукової конференції–Львів : ЛДУФК ім. Івана Боберського. Режим доступу: <https://sports-science.ldufk.edu.ua/index.php/modeling/issue/archive>

3. Карпа, І. Я. (2011). Структура фізичної підготовленості кваліфікованих футболістів на етапі підготовки до вищих досягнень // *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, 9, 53–56.

4. Карпа, І. (2018). Форми проведення тренувальних занять у навчально-тренувальному процесі кваліфікованих футболістів. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації* : зб. наук. пр., Вінниця, 5(24), 215-221. DOI: 10.31652/2071-5285-2018-5-24-215-221

5. Костюкевич, В., Щепотіна, Н., & Стасюк В. (2019). Теоретико-методичні підходи щодо програмування тренувального процесу спортсменів у макроциклі. *Фізична культура, спорт та здоров'я нації*, 8 (27), 145-156.

6. Ніколаєнко В. В. Технологія підвищення тактико-технічної майстерності на етапах багаторічної підготовки футболістів. *Молодіжний науковий вісник (Фізичне виховання і спорт) Східноєвроп. нац. ун-т імені Лесі Українки*. Луцьк. 2014. Вип. 13. С. 59–63.

7. Ніколаєнко В.В. Багаторічна підготовка юних футболістів. Шлях до успіху. Київ: Самміт - книга, 2015. 360 с.

8. Karpa, I., Budzyn, V., Matviyas, O., Ripak, O., Lapychak, I. & Horkavyu, B. (2021). Improving the technical and tactical actions of qualified football players of various positions in certain areas of the field. *Journal of Physical Education and Sport*, 21(3), 1461-68. DOI:10.7752/jpes.2021.03186

9. Kostiukevych, V, Imas, Y, Borisova, O, Dutchak, M, Shynkaruk, O, Kogut, I, Voronova, V, Shlonska, O, & Stasiuk, I. (2018). Modeling of training process of athletes in sports games in annual macrocycle. *Journal of Physical Education and Sport*, 18(1), 327-34. DOI:10.7752/jpes.2018.s144

10. Khorkavyu, B. & Gargula, L. (2016). Szkolenie młodzieży na Ukrainie. *Nowoczesna Piłka Nożna. Teoria i Praktyka. Współczesne koncepcje szkolenia młodych piłkarzy nożnych*, Opole, 70–86.

Reference

1. Doroshenko, I. E., Svatiev, A. V., Sobol, E. O., Chernenko, O. Ye., Doroshenko, E. Yu. (2023). Modern Approaches to the Analysis of The Competitive Activity of Football Players with the Use of Innovative Technologies // *Sports Science and Human Health*, 2 (10), 76-87. [in Ukrainian].

2. Hrybovska, N. (2024, 23–24 travnia). Otsiniuvannya fizychnoi pidhotovlenosti kvalifikovanykh vorotariv u futboli (na prykladi vertykalnoho strybka) [Elektronnyi resurs] // Modeliuvannya ta informatsiini tekhnologii u fizychnomu vykhovanni i sporti: zb. materialiv XIX naukoi konferentsii–Lviv : LDUFK im. Ivana Boberskoho. –

Rezhym dostupu: <https://sports-science.ldufk.edu.ua/index.php/modeling/issue/archive> [in Ukrainian].

3. Karpa I.Ya (2011).Struktura fizychnoi pidhotovlenosti kvalifikovanykh futbolistiv na etapi pidhotovky do vyshchykh dosiahnen // *Pedagogy of Physical Culture and Sports*, 9, 53–56. [in Ukrainian].

4. Karpa, I. (2018). Formy provedennia trenuvalnykh zaniat u navchalno-trenuvальному protsesi kvalifikovanykh futbolistiv [Forms of conducting training classes in the educational and training process of qualified football players]. *Fizychna kul'tura, sport*

ta zdorov'ya natsiyi [Physical culture, sports and health of the nation], no 5 (24), 213-217. DOI: 10.31652/2071-5285-2018-5-24-215-221. [in Ukrainian].

5. Kostiukevych, V., Shchepotina, N., & Stasiuk, V. (2019). Teoretyko-metodychni pidkhody shchodo prohramuvannya trenuval'noho protsesu sportsmeniv u makrotsykli [Theoretical and methodological approaches to the programming of the training process of athletes in the macrocycle]. Fizychna kul'tura, sport ta zdorov'ya natsiyi [Physical culture, sports and health of the nation], no 8 (27), 145-156. [in Ukrainian].

6. Nikolaenko, V.V. (2014). Technology of increase of tactics of technician mastery on the stages of long-term preparation of footballers. The Youth scientific announcer (P.E and sport). Lutsk: no.13. 59-63. [in Ukrainian].

7. Nikolayenko V. Long-term training of young football players. The path to success. Kyiv: Summit Book, 2015. 360 c. [in Ukrainian].

8. Karpa, I., Budzyn, V., Matviyas, O., Ripak, O., Lapychak, I. & Horkavyi, B. (2021). Improving the technical and tactical actions of qualified football players of various positions in certain areas of the field. Journal of Physical Education and Sport, 21(3), 1461-68. DOI:10.7752/jpes.2021.03186

9. Kostiukevych, V., Imas, Y., Borisova, O., Dutchak, M., Shynkaruk, O., Kogut, I., Voronova, V., Shlonska, O., & Stasiuk, I. (2018). Modeling of training process of athletes in sports games in annual macrocycle. Journal of Physical Education and Sport, 18(1), 327-34. DOI:10.7752/jpes.2018.s144

10. Khorkavyi, B. & Gargula, L. (2016). Szkolenie młodzieży na Ukrainie. Nowoczesna Piłka Nożna. Teoria i Praktyka. Współczesne koncepcje szkolenia młodych piłkarzy nożnych, Opole, 70–86.

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12\(185\).20](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.12(185).20)

Костюченко В.К.

Національний університет фізичного виховання і спорту України

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-7051-011X>

МІСЦЕ ТА РОЛЬ ГУМАНІТАРНОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ СПОРТСМЕНІВ (НА ПРИКЛАДІ ФУТБОЛУ)

Анотація. Спорт і освіта є невід'ємними елементами формування особистості. Окрім фізичної активності, спорт виступає ефективним засобом соціальної інтеграції. Він відображає культуру народів і відстоює важливі для суспільства принципи.

Чесна гра, командний дух, дисципліна, прагнення до самовдосконалення, повага до інших, терпимість і солідарність – саме ці цінності засвоюються учнями під час навчання в закладах освіти. У цьому контексті спорт поєднує фізичний і розумовий розвиток, сприяє формуванню цінностей і громадянської свідомості.

Спорт є не лише потужним інструментом громадянської активності, а й допомагає особистості здобути впевненість у власних силах. Усі ці важливі аспекти повинні бути інтегровані в освітній процес закладів спортивного спрямування, таких як ДЮСШ, коледжі та тренувальні центри.

Ключові слова: освіта, гуманітарна освіта, підготовка юних спортсменів, футбол.

Annotation. Vadim Kostuchenko. The place and role of humanitarian education in the modern system of training athletes (using the example of football).

Sport and education are integral elements of personality formation. In addition to physical activity, sport is an effective means of social integration. It reflects the culture of peoples and upholds important principles for society.

Fair play, team spirit, discipline, the desire for self-improvement, respect for others, tolerance and solidarity - these are the values that students learn during their studies in educational institutions. In this context, sport combines physical and mental development, contributes to the formation of values and civic consciousness.

Sport is not only a powerful tool for civic activity, but also helps an individual gain self-confidence. All these important aspects should be integrated into the educational process of sports-oriented institutions, such as youth sports schools, colleges and training centers.

Keywords: education, humanitarian education, training of young athletes, football.

Постановка проблеми. Освіта – це процес, за допомогою якого суспільство передає акумульовані знання, вміння та цінності від одного покоління до іншого. В ширшому розумінні освіта включає будь-яку дію чи досвід, які мають формотворчий вплив на спосіб мислення, характер чи фізичну спроможність людини [6].

Спорт – повноцінна складова розвитку сучасного суспільства, якому притаманні як соціально-ціннісні, так і антисоціальні моменти. Спортивна підготовка, окрім розвитку спеціалізованих рухових якостей передбачає і формування особистості юних спортсменів: вміння взаємодіяти в колективі, приймати складні рішення, поважати супротивників тощо. Однак, практика свідчить, що гуманітарна складова доволі часто не знаходить місце в тренувальному процесі, поступаючись його спортивно-рекордистському спрямуванню.

Мета роботи – висвітлити та обґрунтувати значущість гуманітарної освіти в процесі підготовки юних спортсменів (на прикладі футболу).

Методи дослідження: аналіз літературних джерел, синтез та узагальнення.